

PROGRAM NAUCZANIA
dla szkoły średniej
(liceum ogólnokształcącego, technikum, liceum zawodowego)

JĘZYK ROSYJSKI
KURS PODSTAWOWY

Program zatwierdzony do użytku szkolnego przez MEN w dniu 3.07.1996 r.
Decyzja nr DKO - 4015 - 5/96

Warszawa 1996
WYDAWNICTWA SZKOLNE I PEDAGOGICZNE

Koncepcja programów nauczania
języków obcych
i kierownictwo naukowe:
prof. dr hab. HANNA KOMOROWSKA

Opracował zespół w składzie:
mgr HALINA DĄBROWSKA
dr JADWIGA STANKIEWICZ
(przewodnicząca)
mgr MIROSŁAW ZYBERT
przy współudziale
mgr JOLANTY GRABOWSKIEJ

Recenzanci:
dr MARCELINA GRABSKA
prof. dr hab. KRYSZYNA IWAN
dr URSZULA KOCHANOWSKA
mgr KRYSZYNA KWIATKOWSKA

Koordynator prac programowych:
dr JADWIGA STANKIEWICZ

Nadzór merytoryczny:
mgr JOLANTA SZUBSKA

Opracowanie językowe:
mgr MARIA KANIA

Opracowanie techniczne:
KRYSZYNA OLSZEWSKA

Informacje o autorach programu :

mgr HALINA DĄBROWSKA, nauczycielka języka rosyjskiego
Dorobek dydaktyczny: praca w charakterze nauczyciela w szkolnictwie podstawowym i średnim oraz doradcy metodycznego w Warszawie, wykłady dla nauczycieli, organizowanie i prowadzenie kursów metodycznych, współautorstwo podręczników języka rosyjskiego dla szkoły średniej i technikum, podręczników dla nauczycieli, publikacje z zakresu dydaktyki języka rosyjskiego.

dr JADWIGA STANKIEWICZ, adiunkt w Instytucie Badań Edukacyjnych MEN
Dorobek dydaktyczny: praca w charakterze nauczyciela języka rosyjskiego w szkolnictwie podstawowym, średnim i pomaturalnym, wykłady dla nauczycieli, wystąpienia na krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych, autorstwo programów nauczania języka rosyjskiego dla szkół języków obcych, publikacje z zakresu dydaktyki języka rosyjskiego, badania z zakresu ewolucji programów nauczania oraz przydatności istniejących podręczników do nauczania komunikacyjnego i ich zgodności z obowiązującymi programami nauczania.

mgr MIROSŁAW ZYBERT, nauczyciel w Zespole Szkół Ogólnokształcących II LO w Otwocku
Dorobek dydaktyczny: praca w charakterze nauczyciela w szkolnictwie podstawowym i średnim oraz doradcy metodycznego w Warszawie, wykłady dla nauczycieli, organizowanie i prowadzenie kursów metodycznych, wystąpienia na sympozjach krajowych i zagranicznych, udział w opracowaniu programów nauczania języka rosyjskiego przygotowanych przez Instytut Programów Szkolnych, współautorstwo podręczników języka rosyjskiego dla szkoły średniej i technikum, poradników dla nauczycieli, publikacje z zakresu dydaktyki języka rosyjskiego.

Spis treści

I. Charakterystyka programu	3
II. Cele nauczania	5
III. Treści nauczania	5
Etap 1.	6
Tematy i sytuacje	6
Materiał fonetyczny (dla całego kursu)	7
Materiał gramatyczny	7
Materiał ortograficzny	8
Etap 2.	8
Tematy i sytuacje	8
Materiał gramatyczny	9
Materiał ortograficzny	10
Etap 3.	10
Tematy i sytuacje	10
Materiał gramatyczny	11
Materiał ortograficzny	12
Podstawowe zwroty używane w komunikacji językowej	12
IV. Przewidywane osiągnięcia uczniów	17
Etap 1.	17
Rozumienie ze słuchu	17
Mówienie	17
Czytanie	18
Pisanie	18
Przykładowe teksty do rozumienia ze słuchu i czytania	18
Etap 2.	19
Rozumienie ze słuchu	19
Mówienie	19
Czytanie	19
Pisanie ²⁰	19
Przykładowe teksty do rozumienia ze słuchu i czytania	20
Etap 3.	21
Rozumienie ze słuchu	21
Mówienie	21
Czytanie	21
Pisanie	22
Przykładowe teksty do rozumienia ze słuchu i czytania	22
V. Uwagi o realizacji programu	24
VI. Kontrola i ocena osiągnięć uczniów	28

I. CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU

Niniejszy dokument prezentuje program kursu podstawowego języka rosyjskiego dla klas I-IV szkół średnich, których uczniowie rozpoczynają naukę przedmiotu.

W części zawierającej charakterystykę programu podano informacje dotyczące możliwości i warunków realizacji programu, a także wyszczególniono pomoce audiowizualne ułatwiające i uatrakcyjnijające uczenie się języka obcego oraz zasady podziału kursu na etapy.

W części poświęconej treściom nauczania przedstawiono tematykę dotyczącą problematyki życia codziennego i zagadnień, z którymi uczeń może się zetknąć w trakcie dalszej samodzielnej pracy nad językiem, lub też podczas studiów wyższych i pracy zawodowej. Wskazano również tematy o charakterze socjokulturowym.

Zaproponowane kręgi tematyczne pozwalają określić hasła, w ramach których dobrany zostanie odpowiedni materiał leksykalny i kształtowane będą potrzebne umiejętności w zakresie wszystkich czterech sprawności językowych. Proponowane kręgi tematyczne są powtarzane, rozszerzane i uzupełniane na poszczególnych etapach nauczania.

Dla każdego z etapów został podany materiał gramatyczny, fonetyczny i ortograficzny, którego przyswojenie będzie sprzyjało efektywności procesu komunikacyjnego.

Wyrażenia towarzyszące różnym intencjom wypowiedzi zostały wyszczególnione dla całego kursu bez podziału na etapy, jako że zgodnie z przyjętym założeniem, kolejność opanowania materiału może wyznaczyć jedynie sam nauczyciel w zależności od celu i tematu lekcji, dobranych środków dydaktycznych, zainteresowań, potrzeb i zaawansowania uczniów.

W części "Przewidywane osiągnięcia uczniów" określono umiejętności w zakresie głównych sprawności językowych, jakie uczeń powinien opanować na poszczególnych etapach nauczania. Zaprezentowano też przykładowe teksty do rozumienia ze słuchu i czytania, odpowiednio do oczekiwanego poziomu znajomości języka, jaki uczeń powinien osiągnąć na danym etapie nauczania.

W częściach "Uwagi o realizacji programu" oraz "Kontrola i ocena osiągnięć uczniów" zamieszczone zostały ogólne uwagi dotyczące pracy z uczniem w zakresie kształcenia językowego oraz propozycje technik możliwych do wykorzystania przy sprawdzeniu stopnia wyrobienia podstawowych sprawności językowych.

Program przeznaczony jest dla szkół średnich, których uczniowie rozpoczynają naukę języka rosyjskiego w podstawowym wymiarze godzin (2 godziny tygodniowo; w przypadku większej liczby godzin proponuje się wprowadzenie treści oznaczonych w programie nawiasem kwadratowym [ ] oraz rozszerzenie i pogłębienie nauczanego materiału zgodnie z możliwościami, potrzebami i zainteresowaniami uczniów).

Na podstawie programu nauczyciel może:

- określić cele nauczania,
- dokonać wyboru podręcznika,
- przygotować dodatkowe środki dydaktyczne,
- opracować rozkład materiału nauczania dostosowany do potrzeb uczniów i warunków pracy,
- dobrać najskuteczniejsze metody realizacji treści programowych,
- zaprojektować własne prace kontrolne,
- ustalić treści zajęć pozalekcyjnych,
- określić materiał do realizacji przy zwiększonej liczbie godzin nauczania.

Program może służyć pomocą autorom środków dydaktycznych, takich jak: podręczniki, książki pomocnicze, materiały audialne, tablice gramatyczne itp.

Na podstawie programu uczeń jest w stanie określić jaką wiedzę i umiejętności zdobędzie w czasie kursu języka rosyjskiego i jakie wymagania są przed nim stawiane.

Niniejszy program został skonstruowany w ten sposób, aby jego realizacja była możliwa zarówno przy wykorzystaniu filmów wideo, magnetofonów, tablic gramatyczno-

ortograficznych (warunki optymalne), jak i przy posiadaniu jedynie najprostszych pomocy (tablica klasowa, podręcznik).

Jednym z warunków osiągnięcia powodzenia w nauce jest umiejętność koncentrowania uwagi, powodująca aktywizację możliwości percepcyjnych poprzez oddziaływanie na różne zmysły, a przede wszystkim na słuch i wzrok. Zrozumieniu, przyswojeniu i zapamiętaniu materiału językowego sprzyja uatrakcyjnienie procesu lekcyjnego poprzez stosowanie pomocy dydaktycznych. Dlatego poleca się stosować wszelkie dostępne pomoce pogładowe, z których część, w przypadku braku innych możliwości, może zostać przygotowana niewielkim nakładem pracy i kosztów przez samego nauczyciela. Na przykład:

- zgromadzone ilustracje, widokówki, reprodukcje obrazów,
  - przepisane na maszynie (lub nawet ręcznie pismem kaligraficznym) ćwiczenia, pytania, polecenia,
  - powielone na ksero teksty, wzory pism urzędowych, handlowych,
  - wycięte z prasy ogłoszenia, rozkłady jazdy, przepisy,
  - sfotografowane napisy na obiektach użyteczności publicznej,
  - blankiety pocztowe, bankowe, deklaracje celne, wnioski paszportowe itd.
- Dla pełnego osiągnięcia celów przewidzianych w programie zaleca się wyposażenie pracowni języka rosyjskiego w takie urządzenia techniczne i pomoce dydaktyczne, jak:
- magnetowid,
  - magnetofon,
  - tablice gramatyczne,
  - materiały realizacyjne,
  - lektury uzupełniające,
  - kserokopiarka,
  - maszyna do pisania z czcionką rosyjską.

Pełnemu osiągnięciu celów programowych służy też podział uczniów na grupy nie przekraczające 15 osób.

Zakłada się, że nauczyciel realizujący program będzie posiadał odpowiednie kwalifikacje do nauczania języka rosyjskiego w szkole średniej.

W programie wyróżniono trzy etapy nauki:

- etap pierwszy – klasa I
- etap drugi – klasa II
- etap trzeci – klasa III i IV

W trakcie realizacji etapu pierwszego uczeń powinien opanować alfabet rosyjski, prawidłową wymowę i intonację. W etapie pierwszym wprowadza się większość materiału w zakresie funkcji i pojęć. Najwięcej uwagi poświęca się wyrabianiu umiejętności rozumienia ze słuchu, mówienia oraz wykształcaniu zdolności sprawnego czytania ze zrozumieniem.

Etap drugi poświęcony jest pogłębianiu, rozszerzaniu i strukturyzacji nabytej wiedzy oraz dalszemu wyrabianiu sprawności językowych z większym niż uprzednio uwzględnieniem pisania. Prowadzona jest praca nad rozwijaniem zasobu słownictwa.

Etap trzeci służy przygotowaniu uczniów do dalszego kształcenia językowego, z uwzględnieniem ich planów zawodowych i zainteresowań. Zgodnie ze spiralnym układem programu, zdobyte wcześniej umiejętności są pogłębiane i powtarzane.

Materiał nauczania przewidziany w programie może być zrealizowany również w innym układzie niż 4-letni, np. w 3-letnim, gdzie każdy etap odpowiada jednej klasie przy zwiększonej nieco liczbie godzin lekcyjnych.

II. CELE NAUCZANIA

Znajomość języków obcych ma w świecie współczesnym stale wzrastające znaczenie. Szczególnie istotna jest dla społeczeństwa polskiego, władającego językiem nie posiadającym zasięgu światowego.

Zadaniem szkoły jest przygotowanie ucznia do sprawnego posługiwania się przynajmniej jednym językiem obcym w stopniu zaawansowania umożliwiającym korzystanie w przyszłym życiu zawodowym ze światowego przepływu informacji.

Nauka języka obcego wnosi poważne wartości w ogólne wykształcenie ucznia, kształtuje jego postawę humanistyczną. Znajomość języka obcego wpływa na rozwój osobowości i sposób myślenia, zmienia widzenie świata, ułatwia współpracę między ludźmi i narodami. Sprzyja to poznawaniu odrębności, uczy tolerancji, obiektywnego oceniania i porównywania zjawisk społecznych i kulturowych, a tym samym gwarantuje lepsze zrozumienie idei pokojowego współżycia narodów.

Nauka języka rosyjskiego umożliwia:

- poznanie innego systemu komunikowania się w mowie i w piśmie, innych środków wyrażania znanych pojęć i relacji;
- poznanie dorobku kulturowego stanowiącego trwałą wartość w rozwoju kultury europejskiej i światowej;
- wprowadzenie niektórych nowych pojęć uwarunkowanych odrębnością zjawisk życia kultury obcego narodu;
- łatwiejsze rozumienie niektórych zjawisk leksykalnych, gramatycznych i ortograficznych języka polskiego;
- łatwiejsze przyswajanie sobie innych języków (szczególnie słowiańskich);
- porozumiewanie się z cudzoziemcami.

Celem kursu jest przede wszystkim:

- wyrobienie kompetencji komunikacyjnej w stopniu umożliwiającym rozumienie i budowanie poprawnych pod względem językowym wypowiedzi dostosowanych do tematu, sytuacji, rodzaju i sposobu przekazywania informacji oraz do osoby rozmówcy (adresata);
- wyrobienie kompetencji językowej jako jednego z podstawowych warunków efektywnej komunikacji językowej;
- opanowanie przez uczniów podstawowych strategii komunikacyjnych (kompensacyjnych), umożliwiających skuteczne porozumiewanie się nawet w przypadku czynnego przyswojenia niedostatecznych środków językowych;
- przyswojenie przez uczniów czterech podstawowych sprawności językowych: rozumienia ze słuchu i czytania ze zrozumieniem (sprawności receptywne) oraz mówienia i pisanie (sprawności produktywne);
- przygotowanie uczniów do dalszego samokształcenia poprzez zaprezentowanie strategii uczenia się.

Najważniejszym celem nauki języka rosyjskiego, sformułowanym w niniejszym programie, jest opanowanie przez ucznia dwóch rodzajów kompetencji: komunikacyjnej i językowej (lingwistycznej).

Kompetencja komunikacyjna – to umiejętność skutecznego porozumiewania się, a więc efektywnego komunikowania zamierzonych treści i intencji zgodnie z wymogami sytuacji, w jakiej toczy się akt komunikacji i wymogami roli, w jakiej występują nadawca i odbiorca komunikatu. Do jej realizacji niezbędna jest kompetencja językowa w zakresie uwarunkowanym potrzebami kompetencji komunikacyjnej. Przez kompetencję językową rozumiemy umiejętność tworzenia zdań poprawnych gramatycznie, a więc znajomość elementów języka i reguł ich łączenia.

III. TREŚCI NAUCZANIA

ETAP 1.

Tematy i sytuacje

Uczeń w domu

- stopień pokrewieństwa najbliższych osób,
- ich wiek,
- zawody członków rodziny,
- [ich miejsca pracy],
- podstawowe zajęcia domowe w różnych porach dnia,
- podstawowe posiłki,
- zainteresowania członków rodziny,
- miejsce zamieszkania – swoje i innych; miasto, wieś – adres,
- podstawowe formy spędzania czasu wolnego i wypoczynku.

Uczeń w szkole

- wygląd budynku szkolnego i jego usytuowanie – adres szkoły,
- wygląd klasy – podstawowe wyposażenie,
- główne zajęcia uczniów w ciągu dnia i tygodnia, plan lekcji, nazwy przedmiotów szkolnych,
- najczęściej spotykane zainteresowania uczniów,
- zajęcia pozalekcyjne, [koła zainteresowań].

Mieszkanie

- wielkość mieszkania,
- nazwy pomieszczeń i ich rozkład,
- podstawowe wyposażenie pomieszczeń,
- rozmieszczenie mebli w pokoju.

Zdrowie

- samopoczucie,
- podstawowe objawy choroby, nazwy najczęściej występujących chorób,
- najważniejsze części ciała,
- wizyta u lekarza w przychodni oraz wizyta lekarza w domu.

Korzystanie ze środków transportu

- podstawowe środki komunikacji miejskiej: autobus, tramwaj, metro,
- strony świata.

Poczta

- adresowanie i wysyłanie listu,
- rozmowa telefoniczna.

Czas

- pory dnia, pory roku, nazwy miesięcy, dni tygodnia, określanie godzin, data.

Środowisko naturalne człowieka

- zwierzęta domowe i opieka nad nimi,
- charakterystyczne dla poszczególnych pór roku zjawiska atmosferyczne,
- [prognoza pogody].

Wiadomości o Rosji i jej kulturze

- stolica Rosji – Moskwa; główne obiekty.

Materiał fonetyczny (dla całego kursu)

Artykulacja:

- samogłosek **а, о, и, у, ы** w sylabach nieakcentowanych,
- **е, я, ю** w sylabach przedakcentowych po spółgłosce i w sylabach poakcentowych po spółgłosce,
- **я, ю, е** na początku wyrazu, po samogłosce oraz po miękkim i twardym znaku,
- spółgłosek **ж, ш, ц** oraz **ч, щ,**
- partykuły zwrotnej **ся, съ** w czasownikach oraz połączeń **тся, ться,**
- połączeń spółgłoskowych **кв, св, хв, цв,**
- spółgłosek bezdźwięcznych przed **б, г, д, ж, з** (udźwięcznienie),
- połączeń **сж (сжать), гк, гч (лёгкий, мягче),**
- **чт** w wyrazach **что, чтобы,**
- zakończeń **-ого, -его,**
- grupy zgłosek **стн, здн, лнц, вств,**
- przyimków łącznie z wyrazem następującym po nich,
- **в** i końcowych spółgłosek w przyimkach **без, из, над, под, перед.**
- **и** na początku wyrazu po spółgłosce twardej (**в Иркутске**),
- połączeń **сч, зч.**

Intonacja:

- zdania oznajmującego,
- zdania pytającego ze słowem pytajnym i bez,
- niepełnego zdania pytającego zaczynającego się od spójnika **а,**
- zdania wykrzyknikowego lub pytającego wyrażającego zachwyt bądź oburzenie.

Akcentuacja:

Ze względu na odmienną akcentuację rosyjską zagadnienie to stanowi dużą trudność dla ucznia polskiego, dlatego też praca nad poprawnym akcentem powinna być prowadzona i doskonalona w ciągu całego procesu nauczania. Należy uświadomić uczniom, że akcent w języku rosyjskim jest nie tylko zjawiskiem fonetycznym, ale w wielu wypadkach również gramatycznym. Trzeba zwrócić szczególną uwagę na:

- wpływ akcentu na zmianę znaczenia wyrazów jednobrzmiących,
- akcent we wprowadzanych formach gramatycznych poszczególnych części mowy, np.: akcent na końcówce bądź na temacie w rzeczownikach i przymiotnikach, akcent w formach czasu teraźniejszego i przeszłego czasowników,
- akcent odróżniający postać dokonaną czasownika od niedokonanej, itp.

Materiał gramatyczny

Kształtowanie umiejętności w ramach poszczególnych sprawności językowych wymaga od ucznia posługiwania się właściwym materiałem morfosyntaktycznym, niezbędnym do budowania na jego podstawie kompetencji komunikacyjnej.

czasownik

- bezokolicznik czasowników na **-ть, -ти,**
- czas teraźniejszy, przeszły i przyszły czasowników regularnych I i II koniugacji,
- formy osobowe czasowników zwrotnych typu: **увлекаться,**
- formy osobowe czasownika **хотеть,**
- formy osobowe czasowników **быть, жить, ехать, идти, пойти;**

rzeczownik

- formy gramatyczne rzeczowników rodzaju męskiego typu: **мальчик, класс,**
- formy gramatyczne rzeczowników rodzaju żeńskiego i męskiego zakończonych na **-а (-я),** np.: **школа, дядя,**

- rzeczowniki określające nazwy zajęć lub zawodów,
- rzeczowniki nieodmienne;

przymiotnik

- formy gramatyczne l.poj. i l.mn. przymiotników twardo- i miękkotematowych;

zaimek

- formy gramatyczne zaimków osobowych,
- formy gramatyczne zaimków pytających **кто, что, какой**;

liczebnik

- mianownik i dopełniacz liczebników głównych od 1 do 30 oraz mianownik liczebników od 30 do 100,
- mianownik liczebników porządkowych od 1 do 30, (dopełniacz tych liczebników przy określaniu czasu);

przyimek

- **из, с, на, в, над, под, перед, у, около** – dla określenia miejsca, kierunku i położenia w przestrzeni, **к** – dla określenia celu;

przysłówek

- przysłówki miejsca i kierunku oraz czasu,
- przysłówki sposobu.

Materiał ortograficzny

- oznaczanie głosek za pomocą liter alfabetu rosyjskiego,
- pisownia głosek nieakcentowanych, szczególnie **о** przed akcentem i po akcencie,
- pisownia liter jutowanych podlegających redukcji w sylabach przed i po akcencie,
- oznaczanie miękkości spółgłosek za pomocą liter **я, ю, е, ё**,
- oznaczanie miękkości spółgłosek za pomocą samogłoski **и**, a także znaku miękkiego,
- pisownia samogłosek po spółgłoskach **ж, ш, ц** oraz **ч, щ**,
- pisownia **ь** w bezokoliczniku czasownika, 2 os. l.poj. czasu teraźniejszego i przyszłego oraz czasownikach zwrotnych,
- pisownia zakończeń **-оро, -его** w formach dopełniacza l.poj. rodzaju męskiego i nijakiego przymiotników, zaimków i liczebników,
- pisownia wyrazów **что, чтобы, конечно**,
- pisownia przedrostków **с-, от-**,
- pisownia znaku miękkiego w liczebnikach.

ЭТАП 2.

Tematy i sytuacje

Uczeń w domu

- czynności domowe – pomoc rodzicom,
- posiłki: potrawy rosyjskie i [polskie].

Uczeń w szkole

- biblioteka szkolna, czytelnia: [nazwy katalogów,] korzystanie z księgozbioru i czasopism.

Mieszkanie

- gospodarstwo domowe: podstawowy sprzęt, urządzenia techniczne.

Czas wolny i wypoczynek

- różne formy spędzania czasu wolnego: dyskoteka, kino, teatr,
- sport: główne dyscypliny sportowe.

Zdrowie

- wizyta u stomatologa,
- [najważniejsze organy wewnętrzne],
- diagnoza lekarska – sposób przyjmowania leków,
- apteka; kupowanie leków, nazwy podstawowych rodzajów leków: krople, tabletki, proszki.

Czas

- stosunki czasowe; częstotliwość; przeszłość, teraźniejszość, przyszłość.

Zakupy

- podstawowe rodzaje sklepów,
- nazwy podstawowych towarów przemysłowych i artykułów spożywczych,
- zakupy,
- cechy towaru: waga, miara, cena.

Środowisko naturalne człowieka

- zwierzęta dzikie [i ich ochrona],
- piękno przyrody (ciekawe regiony Rosji).

Podróż

- dworzec kolejowy i port lotniczy: pomieszczenia dworcowe, rodzaje pociągów i wagonów, informacja dworcowa, rozkład jazdy pociągów, rozkład lotów, kupowanie biletów, przekraczanie granicy,
- nazwy wybranych państw i narodowości.

Poczta

- rodzaje przesyłek pocztowych: różne rodzaje listów, telegram, [przekaz pieniężny].

Wiadomości o Rosji i jej kulturze

- Sankt-Petersburg – dawna stolica Rosji; główne obiekty.

Materiał gramatyczny

czasownik

- bezokolicznik czasowników na - **чь**,
- formy osobowe czasu teraźniejszego, przeszłego i przyszłego czasowników typu: **купить, бежать, дать, ждать, мыть, петь, пить**,
- formy osobowe czasu teraźniejszego, przeszłego i przyszłego czasowników zwrotnych: **мыться, знакомиться**,
- formy trybu rozkazującego 2. os. l.poj. i l.mn.,
- czasowniki dokonane i niedokonane;

rzeczownik

- formy gramatyczne l.poj. i l.mn. rzeczowników rodzaju męskiego typu: **учитель, друг, гость, техникум, пляж, врач**,
- formy gramatyczne l.poj. i l.mn. rzeczowników rodzaju żeńskiego typu: **экскурсия, тетрадь, мышь, свеча, подруга**,
- formy gramatyczne l.poj. i l.mn. rzeczowników rodzaju nijakiego typu: **окно, поле, здание**,

- rzeczowniki określające nazwy osób w zależności od ich narodowości, miejsca zamieszkania lub urodzenia;

przymiotnik

- formy gramatyczne I.poj. i I.mn. przymiotników o temacie zakończonym na **ж, ш, ч, щ; г, к, х**;

zaimek

- formy gramatyczne zaimków: **мой, твой, свой, наш, ваш; чей; себя** oraz zwrot **друг друга**,
- formy gramatyczne zaimków wskazujących;

liczebnik

- mianownik i dopełniacz liczebników głównych od 100 do 1000,
- związek liczebników z rzeczownikami, ze szczególnym zwróceniem uwagi na liczebniki 1, 2, 3, 4 oraz zakończone na 1, 2, 3, 4,
- formy gramatyczne liczebników porządkowych;

przyimek

- **за, через, после, с... до** dla określenia czasu,
- **из-за, от** dla określenia przyczyny,
- **/не/далеко, близко от** dla określenia bliskości położenia w przestrzeni;

przysłówek

- przysłówki stopnia i miary.

Materiał ortograficzny

- pisownia znaku miękkiego w formach trybu rozkazującego,
- pisownia form przypadkowych rzeczowników typu: **экскурсия, предложение, Юрий**,
- pisownia znaku miękkiego w formach przypadkowych rzeczowników typu: **тетрадь, молодежь**,
- pisownia znaku miękkiego w liczebnikach od 100 do 1000,
- pisownia przedrostków zakończonych na **з (с), раз-, воз-, из-, без-**,
- pisownia nazw narodowości,
- pisownia form gramatycznych rzeczowników i przymiotników, których temat kończy się na **ж, ш, ц** oraz **ч, щ**,
- pisownia form gramatycznych rzeczowników i przymiotników, których temat kończy się na **к, г, х**.

ЭТАП 3.

Темы и ситуации

Уczeń w domu

- uroczystości rodzinne, składanie życzeń,
- [święta obchodzone w domu].

Уczeń w szkole

- ważniejsze uroczystości szkolne i koleżeńskie.

Czas wolny i wypoczynek

- dni urzędowo wolne od pracy,
- różne formy spędzania czasu wolnego: koncert, muzeum, dyskoteka, wycieczki,
- turystyka: ciekawe regiony Rosji, zwiedzanie miasta.

Środki masowego przekazu

- prasa codzienna i periodyki – nazwy wybranych gazet rosyjskich,
- radio i telewizja.

Technika współczesna w domu i w pracy

- wideo,
- komputer,
- [kserokopiarka],
- fax,
- [sieć Internet].

Czas

- stosunki czasowe.

Usługi

- lokale gastronomiczne: restauracja, kawiarnia,
- reklama; różne rodzaje usług i korzystanie z nich.

Bank i pieniądze

- pieniądze w Rosji,
- wymiana pieniędzy w banku i kantorze wymiany walut,
- [karta kredytowa].

Środowisko naturalne człowieka

- główne zagrożenia środowiska i jego ochrona.

Zdrowie

- szpital i [sanatorium (uzdrowisko)].

Podróż

- samochód: marki samochodów, dokumenty kierowcy,
- [awaria i naprawa],
- ubezpieczenie,
- [kupno i sprzedaż samochodu].

Hotel

- rodzaje pokoi i usług hotelowych,
- wynajęcie pokoju – formularz meldunkowy.

Wiadomości o Rosji i jej kulturze

- ważniejsze obiekty kulturalne w Rosji, np.: Teatr "Bolszoi", Galeria Tretiakowska, Ermitaż, Jasna Polana,
- wybrani wybitni twórcy nauki i kultury rosyjskiej.

Materiał gramatyczny

czasownik

- formy osobowe czasu teraźniejszego, przyszłego i przeszłego czasowników: **нести, вести, везти** oraz typu: **замёрзнуть, погибнуть**,
- formy trybu rozkazującego dla 2. i 3. osoby (z wyrazami **давай/те!**, **пусть /пускай!**,

- czasowniki zwrotne nie mające odpowiedników zwrotnych w języku polskim,
- formy trybu warunkowego,
- imiesłowy przysłówkowe: współczesne i uprzednie;

rzeczownik

- formy gramatyczne rzeczowników typu: **мать, дочь; время; санаторий; семья, ружьё,**
- formy gramatyczne nazwisk rosyjskich, szczególnie typu **Пушкин, Сеницын;**

przymiotnik

- krótka i pełna forma przymiotnika w funkcji orzecznika,
- stopniowanie przymiotników;

zaimek

- formy gramatyczne zaimków przeczących **никто, ничто** z przyimkami i bez; zaimków: **весь, который, каждый** oraz zaimków nieokreślonych z partykułami **-то, -нибудь;**

liczebnik

- formy gramatyczne wyrazów określających ilość: **/не/много, несколько;**

przyimek

- **за... до, через... после** dla określenia czasu,
- **по** dla określenia przyczyny,
- **для, на** dla określenia celu i przeznaczenia,
- **рядом с** dla określenia miejsca;

przysłówek

- stopniowanie przysłówków,
- przysłówki typu: **по-моему, по-новому; по-польски, по-русски.**

Материал орфографичный

- pisownia zaimków i przysłówków z partykułami **-то, -нибудь,**
- pisownia partykuły **бы,**
- [pisownia nazwisk rosyjskich typu **Пушкин, Сеницын],**
- pisownia form gramatycznych rzeczowników typu: **мать, дочь,**
- pisownia zaimków przeczących **никто, ничто,**
- pisownia przysłówków typu: **по-новому.**

ПОДСТАВОВЕ ЗВРОТЫ УЖЫВАНЕ В КОМУНИКАЦЈІ ЯЎЗЫКОВОЎ (wg podanej niżej tematyki)

Przedstawione zwroty opracowane zostały dla całego kursu nauczania bez podziału na etapy. Wynika to z faktu, że większość materiału zostaje wprowadzona podczas realizacji pierwszego etapu nauczania i jest uzupełniana oraz utrwalana na następnych etapach.

Завіранне знаёмасці:

Давайце пазнакомімся.

Будем знакомы.

[Я хотел бы(Мне хотелось бы) с вами (с тобой) познакомиться.]

Давайце знакомяцца.

Как вас (тебя) зовут?

Меня зовут Олег.

Как ваша фамилия?

Моя фамилия Белова.

Как ваше имя и отчество? Татьяна Алексеевна.
Познакомьтесь (пожалуйста)!
Познакомьтесь с ... Это Мария Петровна.
Знакомьтесь! Это Гриша (Таня).
[Разрешите вас познакомиться.]
[Позвольте вас познакомиться.]
Очень приятно!
(Мне) очень приятно с вами с тобой) познакомиться.
[Я рад (с вами) познакомиться.]
Мы уже знакомы.
Мы уже встречались.
Я вас знаю.
[Вы меня узнаёте?]

Zwracanie się do osób znanych i nieznanych:

Простите ...
Извините ...
Будьте добры ...
[Будьте любезны ...]
Скажите, пожалуйста ...
Вы не скажете ...
Молодой человек ...
Девушка ...
Господин ...
Госпожа ...
Таня!
Пётр!
Иван Петрович!
Мария Петровна!

Powitanie:

Здравствуй(-те)! Добрый день!
Доброе утро!
[С добрым утром!]
Добрый вечер!
Привет!
(Очень) рад(-а) вас (тебя) видеть!
Как хорошо, что я встретил тебя (вас)!
Как ты живёшь?
[Как идут дела?]
Как твоё (ваше) здоровье?
Как вы себя чувствуете?
Как ты себя чувствуешь?
[Как жизнь?]
Как успехи?
Как дела?
Что нового?
[Что слышно?]
[Как поживаете (поживаешь)?]

Pożegnanie:

До свидания!
[До скорого свидания!]
Прощай(те)!
Всего хорошего! Всего доброго!
До встречи! До скорой встречи!
До встречи в театре!

До завтра!
До воскресенья!
До вечера!
[До часа, до пяти и т.д.]
Спокойной ночи!
Доброй ночи!
Счастливо!
Привет!
Пока!
Увидимся!
Целую! Обнимаю!
[Разрешите попрощаться!]

Zapraszanie:

Я приглашаю вас (тебя).
Я хочу пригласить вас.
[Могу ли я пригласить вас?]
Идём(те).
Пойдём(те).
Заходите.
Входите.
Давай(те) пойдём (сходим) ...
    прийти
Прошу   приехать
          зайти
          заехать

Prośba, rada, propozycja:

Я прошу (вас, тебя).   [Я просил бы ...]
Я советую (вам, тебе).   [Я советовал бы ...]
Я предлагаю (вам, тебе).   [Я предложил бы ...]
Пожалуйста, приходите.
[Будьте любезны, позвоните.]
Я хочу вас (тебя) попросить ...
Не хотите ли вы ...?

Odrzucenie prośby lub propozycji:

Нет, (я) не могу.
К сожалению, я не могу.
Я очень хотел(а) бы, но не могу.
[Я должен отказаться.]
[Ни в коем случае.]
Я не могу согласиться.

Przepraszanie:

Извините.
Извините, пожалуйста.
Прости(те).
Простите, пожалуйста.
Извините (Простите) за то, что ...
[Прошу прощения (извинения).]
[Я хочу извиниться перед вами.]
[Разрешите (Позвольте) извиниться перед вами.]
Не сердись на меня.
Не сердитесь на меня за то, что ...
[Я виноват перед вами.]

Пожалуйста.
Ничего.
[Не стоит.]
Ну что вы!
Ничего страшного!
[Это пустяки!]

Wyrażanie współczucia i wdzięczności:

Я вам (тебе) сочувствую.
Мне жаль вас (тебя).
Я вас (тебя) понимаю.
Успокойтесь.
Не волнуйся.
Не беспокойтесь.
[Не огорчайтесь.]
Не падай(те) духом.
[Возьмите себя в руки.]
Всё будет хорошо.
Спасибо. Большое спасибо.
Спасибо вам (тебе) за ...
Благодарю вас (тебя) за ...
Благодарю вас (тебя) за то, что ...
[Я вам благодарен за ... (за то, что ...).]

Gratulacje, życzenia, komplementy:

(От всей души, от всего сердца) поздравляю с праздником.
С праздником! С Новым годом! С Днём рождения!
[Шлю тебе поздравления.]
Я хочу поздравить вас (тебя).
[Мне хочется поздравить вас (тебя).]
[(*От всей души, от всего сердца) желаю вам (тебе) успехов, счастья, здоровья].
Успехов вам (тебе)! Счастья! Удачи!
Счастливого пути!
Крепкого вам (тебе) здоровья!
[Долгих (многих) лет жизни!]
Спокойной ночи!
Приятного сна!
Приятного аппетита!
[Ни пуха ни пера!]
Вы хороший человек.
Вы красивая.
Вы прекрасно выглядите.
У вас красивая улыбка.
У вас (у тебя) хороший вкус.
Тебе (вам) идёт это платье.
Вам(тебе) к лицу эта блузка.
[Вы одеваетесь красиво (элегантно).]
[Вы одеты с таким вкусом!]
Какие у тебя молодые родители!

Wyrażanie przekonania:

По-моему (по-твоему...)
Я уверен(а) ...
Я убеждён...
Я верю...
Я убеждён, что ...

Wizyta i nieoczekiwane spotkanie:

Какая неожиданность!

Какая приятная неожиданность!

Какая встреча!

[Не ожидал тебя встретить!]

[Где ты пропадал?]

Что случилось?

Хорошо, что ты пришёл.

Я рад, что вы пришли.

Ну вот и ты!

[Наконец-то пришёл.]

[Лучше поздно, чем никогда.]

Войдите!

Входите!

[Да-да!]

Прошу!

Прошу вас!

Подожди(те), пожалуйста!

Подожди(те) минутку!

Одну минутку (минутку)!

Минуточку!

[Одну секунду (секунду)!]

Korespondencja:

Милый (Любимый) Петя!

Милая (Любимая) Таня!

Дорогой (Дорогая) Петя! (Таня!)

Дорогой Сергей Николаевич!

Уважаемая Мария Петровна!

Получил ваше (твоё) письмо.

[Спешу ответить на ваше письмо.]

[Спешу сообщить вам о ...]

Как идут ваши (твои) дела?

Я живу хорошо.

У меня всё хорошо.

У меня всё в порядке.

Почему ты молчишь (не пишешь) так долго?

Rozmowa telefoniczna:

Алло!

Это ты, Аня!

Анна Петровна?

Это справочное бюро?

[Простите (Извините), это справочное бюро?]

Алло!

Да!

Слушаю! (Слушаю вас!)

Я слушаю!

Я у телефона!

Это я! (Да, это я!)

Простите, кто говорит?

Вы ошиблись.

Вы не туда попали.

Zdrowie:

Всё в порядке.

Не жалуясь.

Хорошо.

Прекрасно.

Ничего.

Так себе.

[Ни хорошо, ни плохо.]

Плохо.

Неважно.

[Скверно.]

IV. PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIÓW

Zakłada się, że podczas nauki szkolnej uczeń opanuje określone w programie umiejętności z zakresu poszczególnych sprawności językowych.

Pamiętać należy, że absolwent szkoły powinien osiągnąć taki poziom znajomości języka, który umożliwi mu kontakt z rosyjskojęzycznym cudzoziemcem w realiach polskich i obcych.

ETAP 1.

Rozumienie ze słuchu:

W zakresie powyższej sprawności uczeń powinien umieć:

- wyróżniać dźwięki w słowach wymawianych przez nauczyciela lub nagranych na taśmie,
- określać liczbę sylab w słowie,
- rozróżniać poszczególne słowa w zdaniach,
- wskazywać słowo, na które pada akcent logiczny,
- odróżniać zdania pytające i oznajmujące (intonacja),
- prawidłowo reagować na polecenia nauczyciela, prośbę lub pytania kolegów,
- rozumieć komunikaty przekazywane w metrze i innych środkach komunikacji miejskiej,
- rozumieć ogólny sens wypowiedzi z radia lub telewizji,
- rozumieć krótkie i łatwe teksty fabularne, anegdoty, historyjki itp.,
- domyślać się znaczenia wyrazów na podstawie kontekstu lub podobieństwa do języka polskiego.

Mówienie:

W zakresie sprawności w mówieniu uczeń powinien umieć:

- udzielać odpowiedzi twierdzącej lub przeczącej na pytania nauczyciela i kolegów,
- układać pytania ogólne do tekstu,
- zadawać pytania dotyczące sytuacji rzeczywistej lub kreowanej w klasie,
- uczestniczyć w rozmowie według podanych wzorców,
- krótko wypowiedzieć się na zadany przez nauczyciela temat, uprzednio opracowany w klasie,
- określać wiek: swój i innych,
- określać zawód osób najbliższych, [ich miejsce pracy], adres zamieszkania, ich zainteresowania [i zajęcia],
- udzielać informacji o własnym stanie zdrowia, kondycji swoich bliskich, zapytać o samopoczucie i stan zdrowia,
- określać podstawowe zjawiska atmosferyczne w różnych porach roku,
- [sformułować prognozę pogody na najbliższy dzień],
- określać środki komunikacji miejskiej, stosować potrzebne przy korzystaniu z nich formy grzecznościowe,
- przeprowadzić krótką rozmowę telefoniczną w ramach opracowanej tematyki z zastosowaniem właściwych form grzecznościowych,
- określić porę roku, miesiąc, dzień tygodnia, aktualną godzinę, zapytać o godzinę,
- posługiwać się podstawowymi zwrotami grzecznościowymi w sytuacjach życia codziennego: przywitać się i odpowiedzieć na powitanie, przedstawić się lub przedstawić kogoś, podziękować i pożegnać się.

Czytanie:

W zakresie sprawności w czytaniu uczeń powinien umieć:

- przeczytać tekst drukowany z podręcznika, zachowując prawidłowy akcent i wymowę,
- przeczytać poprawnie krótki tekst bez zaznaczonego akcentu, zawierający znaną leksykę i konstrukcje morfosyntaktyczne,
- wyszukać w tekście i odczytać odpowiedź na zadane pytanie,
- przeczytać i zrozumieć: [prognozę pogody zamieszczoną w gazecie,] adres na kopercie, nazwę ulicy, podstawowe napisy informacyjne zamieszczane w środkach komunikacji miejskiej, np. plan metra,
- posługiwać się słownikiem dwujęzycznym.

Pisanie:

W zakresie sprawności w pisaniu uczeń powinien umieć:

- prawidłowo napisać poszczególne litery alfabetu rosyjskiego i łączyć je z pozostałymi,
- transponować tekst drukowany na tekst pisany,
- stosować znaki przestankowe, zbieżne z interpunkcją polską,
- zapisać ułożone przez siebie pytania do opracowywanych tekstów, dialogów, ilustracji itp.,
- [przygotować i zapisać krótką kilkudzaniową wypowiedź na temat opracowany w klasie],
- napisać zgodnie z normami rosyjskimi adres na kopercie.

Przykładowe teksty do rozumienia ze słuchu i czytania

Семья Тамары

Мою подругу из Москвы зовут Тамара. Её фамилия Комарова. Она живёт в центре города на улице Арбат, дом 35, квартира 12. Ей 16 лет. Она ученица средней школы. Тамара увлекается чтением. Её семья небольшая. У неё мама, папа, брат и сестра. Маму Тамары зовут Елена. Ей 42 года. Она врач и работает в поликлинике. Мама увлекается театром. Папу Тамары зовут Андрей. Ему 45 лет. Он инженер и работает на заводе. Он любит заниматься спортом. Брат Павел – студент. Ему 21 год. Он учится в университете и будет химиком. Он увлекается туризмом и в свободное время ходит по горам. Сестру Тамары зовут Вера. Она ещё маленькая и ходит в детсад. Вера любит играть в куклы и слушать сказки. Днём все работают и учатся, а встречаются вечером за ужином. Бабушка и дедушка семьи Комаровых живут в деревне на западе России. Летом Комаровы ездят на море или в горы. Зимние каникулы дети проводят дома. Тогда они катаются на коньках, ходят в театр, в кино и на концерты.

Школа Тамары

Тамара учится в средней школе. Школа Тамары находится на улице Лермонтова. Она ездит в школу на метро. Другие ученики ездят в школу на автобусе, на трамвае или ходят пешком. Школа новая. В ней большие светлые классы и кабинеты. В каждом классе на стене висит доска, стоят письменный стол и стул учителя. За столиками сидят ученицы и ученики. У Тамары в понедельник, вторник и пятницу – 6 уроков, а в среду и четверг – 7. Она любит все предметы, особенно математику, физику и информатику. Уроки информатики у неё в специальном кабинете, где стоят компьютеры. Друзья Тамары занимаются в разных кружках: спортивном, музыкальном, театральном, компьютерном и других.

Квартира Веры

Вера Белова – подруга Тамары, ещё недавно жила в старом доме в центре города. Недавно её семья купила квартиру на севере Москвы, в новом жилом районе. Квартира большая. В ней все удобства: электричество, газ, водопровод,

центральное отопление и телефон. В квартире пять комнат, кухня, ванная, туалет, передняя. В комнатах современная мебель, а на кухне все электрические устройства.

Комната Веры светлая и уютная. В ней простая мебель. У окна стоит письменный стол. Слева стенка, а в ней книги, кассеты, телевизор, видео и радиоцентр. Справа, в углу стоит тахта. Посередине комнаты стоят два кресла и столик. В окнах висят занавески, а на полу лежит цветной ковер. Вера любит свою новую квартиру.

ETAP 2.

Rozumienie ze słuchu:

W zakresie powyższej sprawności uczeń powinien rozumieć:

- krótkie dialogi nagrane przez rodowitych Rosjan, których wypowiedzi charakteryzują się naturalnym tempem,
- komunikaty przekazywane na dworcu i w porcie lotniczym,
- sens wypowiedzi Rosjan, np.: kasjerki w kasie kolejowej, teatralnej lub kinowej, sprzedawcy w sklepie spożywczym i przemysłowym, urzędniczki na poczcie, bibliotekarki w bibliotece i czytelnia,
- główny sens sprawozdania radiowego lub telewizyjnego z zawodów sportowych,
- adaptowane teksty fabularne, zawierające również nieznanne elementy językowe, których znaczenia można domyślić się na podstawie kontekstu lub podobieństwa do języka polskiego.

Mówienie:

W zakresie sprawności w mówieniu uczeń powinien umieć:

- porozumiewać się w ramach przewidzianych w programie kręgów tematycznych, np.: poprosić o potrzebną książkę w bibliotece, czytelnia lub księgarni, kupić bilet do kina lub teatru, kupić leki w aptece, zrobić podstawowe zakupy w sklepie spożywczym i przemysłowym, kupić bilet kolejowy lub lotniczy, oddać bagaż na przechowanie, przeprowadzić rozmowę telefoniczną, kupić znaczki i inne druki pocztowe, przekazać informację o swoim samopoczuciu i stanie zdrowia,
- zapytać o drogę w mieście, udzielić informacji na ten temat,
- zwięźle lub szczegółowo streścić wysłuchany lub przeczytany na lekcji tekst lub jego fragment,
- posługiwać się zwrotami grzecznościowymi zależnie od wieku [i pozycji społecznej współ-rozmówcy],
- określać osoby w zależności od narodowości, [miejsca urodzenia lub zamieszkania].

Czytanie:

W zakresie sprawności w czytaniu uczeń powinien umieć:

- przeczytać tekst drukowany z podręcznika, zachowując prawidłowy akcent i wymowę,
- [przeczytać poprawnie krótki tekst bez zaznaczonego akcentu, zawierający znaną leksykę i konstrukcje morfosyntaktyczne],
- wyszukać w tekście i odczytać odpowiedź na zadane pytanie,
- przeczytać i zrozumieć: napisy informacyjne na dworcu, lotnisku, wywieszki w sklepach, informacje na produktach spożywczych, wyrobach przemysłowych i kosmetycznych (data produkcji i termin ważności, waga, miara itp.), informację o stosowaniu leku, program teatralny, informacje na poczcie, deklarację celną itp.,
- posługiwać się słownikiem dwujęzycznym.

Pisanie:

- W zakresie sprawności w pisaniu uczeń powinien umieć:
- poprawnie napisać list oraz telegram,
  - [napisać kilkudzaniową notatkę o obejrzanym spektaklu teatralnym lub filmie, przeczytanej książce],
  - streścić krótki, dwukrotnie wysłuchany tekst fabularny, zawierający znane słownictwo i struktury językowe.

Прикладовые тексты до розумienia ze слуху і читання

Русская чайная машина

Так называли иностранцы обыкновенный русский самовар - непременный в старину атрибут дружных семейных встреч. А впрочем, не такой уж он обыкновенный. В умелых руках мастера самовар превращается в произведение искусства.

Есть у него и своя славная история.

Самовары стали изготавливать в XVIII веке на Урале и в Ярославле, в Москве и Петербурге, в Вологде и Костроме. Но настоящей самоварной столицей считается Тула.

В 1778 году там была основана первая фабрика самоваров. А через некоторое время их было уже 74. Появились целые династии самоварных фабрикантов: Баташовы и Маликовы, Балашовы и другие. Каждая фабрика выпускала свой фирменный товар, который невозможно было спутать с продукцией конкурентов.

Безгранична была фантазия мастеров - самовары делали в форме шара, вазы, банки... Известны и такие шедевры, как, например, "самовар-петух", созданный в память Всемирной Венской выставки 1873 года. Всего в Туле выпускалось около 150 видов самоваров, а "тираж" их в начале нашего века превысил 660 тысяч.

Стоили они сравнительно дорого, поскольку работали над ними мастера высокой квалификации. В зависимости от моды, менялся и внешний вид дорогого самовара. Сначала он носил отпечаток стиля рококо, потом - ампира. И в конце концов не избежал влияния модерна. Но при этом "внутреннее содержание" оставалось традиционным.

Итак, самовары вошли в каждый дом, стали частью русского быта, своеобразным символом домашнего уюта, хранителем семейного очага.

Актёр на неглавные роли

Он инженер-физик, кандидат наук. Помимо этого часто снимается в кино. Играет в основном шутов-карликов, гномов, злодеев... Это всё колоритные, но второстепенные персонажи. И часто самые отрицательные.

"В сознании зрителя тем самым углубляется мысль, что карлики – злобные и завистливые люди, – огорчается Владимир Фёдоров. Во многих сценариях моя роль так и называлась – "карлик", звать даже имя не придумывал. Каким человеку родиться, не от него зависит. Кто знает, почему я родился вот таким?"

Он учился в школе, когда из семьи ушёл отец, тяжело заболела мать. Надо было обслуживать себя, помогать братишкам. А он ещё увлекся техникой, мотоциклы пытался собирать, занимался радиолюбительством. Когда школу заканчивал, учителя в один голос советовали: "Володя, тебе пенсию по инвалидности надо оформлять". Он подал документы в авиационный институт. Медкомиссия его отбросила. Под личную ответственность академика Будкера его приняли на работу в институт атомной энергии. Он добился разрешения поступить в вуз. Институт закончил с отличием, на год раньше срока. Сейчас у него опубликовано более пятидесяти работ по экспериментальной физике.

Кино в его жизнь вошло в 68-ом. Режиссёр Александр Птушко не мог найти исполнителя на роль Черномора в фильме "Руслан и Людмила". Тогда и появился в киногруппе физик Владимир Фёдоров. Потом была "Легенда о Тиле", "Двенадцать стульев", "Фальстаф" и многие другие кинокартины.

Биг Мак в России

О качестве пищи в “Макдоналдсе” спорят и по сей день. Тем не менее, в каждый из трёх московских “Макдоналдсов” заходит ежедневно в десять раз больше покупателей, чем в любой “Макдоналдс” Северной Америки. Возможно, потому, что у них “Макдоналдс” считают придорожной закуской, а у нас это – прямо-таки рестораны.

В свой день рождения король гамбургеров открыл в России детский благотворительный фонд Роналда Макдоналда. Он будет помогать российским детям-инвалидам, больницам, детским домам. Кстати, за несколько лет жизни в России “Макдоналдс” пожертвовал более 3 миллионов долларов на лечение армянских детей, пострадавших во время землетрясения, на покупку инвалидных колясок и оборудования для детских больниц, спонсировал медицинскую подготовку детских врачей.

“Макдоналдс” обещал также открыть в Москве физкультурно-оздоровительный центр под названием “Макхелпи Плейс” на забаву детям-инвалидам.

В ближайшее время “Макдоналдс” планирует открыть ещё два ресторана – в Сокольниках и недалеко от станции метро “Проспект Мира”. Всего в Москве будет построено 20 “Макдоналдсов”.

ETAP 3.

Rozumienie ze słuchu:

W zakresie powyższej sprawności uczeń powinien rozumieć:

- główną treść komunikatów nadawanych w radiu i telewizji rosyjskiej,
- różne wypowiedzi na ten sam temat i umieć wskazywać występujące w nich różnice,
- rozumieć sens wypowiedzi Rosjan, np.: recepcjonisty w hotelu, przewodnika po mieście lub muzeum, kasjera w banku lub kantorze wymiany walut, pracownika stacji benzynowej, pracownika firmy ubezpieczeniowej, kelnera w restauracji (kawiarni),
- [średniej długości teksty poświęcone nauce i kulturze rosyjskiej],
- główną treść wybranych artykułów z prasy rosyjskiej, treść reklam, ogłoszeń itp.

Mówienie:

W zakresie sprawności w mówieniu uczeń powinien umieć:

- porozumiewać się w ramach przewidzianych w programie kręgów tematycznych, m.in.: zaprosić na uroczystość rodzinną, szkolną lub koleżeńską, złożyć życzenia okolicznościowe, zaprosić na koncert lub na wystawę w muzeum, wymienić walutę w banku lub kantorze, wynająć pokój w hotelu, kupić paliwo na stacji benzynowej, [zwrócić się z prośbą o naprawę samochodu], zamówić posiłek w restauracji lub kawiarni, zaproponować obejrzenie audycji telewizyjnej, wysłuchanie audycji radiowej, przeczytanie artykułu w prasie,
- wypowiedzieć się na temat wysłuchanego koncertu, obejrzonej wystawy, zabytków zwiędzanego miasta, [audycji radiowej lub telewizyjnej],
- wziąć udział w rozmowie o poznanych twórcach kultury i nauki rosyjskiej.

Czytanie:

W zakresie sprawności w czytaniu uczeń powinien umieć:

- przeczytać i zrozumieć m.in.: napisy informacyjne spotykane w mieście, w banku, hotelu, na stacji benzynowej, w różnych punktach usługowych, tablice informacyjne umieszczone w muzeum, jadłospis w restauracji,
- przeczytać z pomocą słownika i zrozumieć artykuł w gazecie lub czasopiśmie,

- przeczytać samodzielnie krótki tekst popularnonaukowy, publicystyczny [lub literacki],
- posługiwać się słownikiem dwujęzycznym,

Pisanie:

W zakresie sprawności w pisaniu uczeń powinien umieć:

- sporządzić notatkę na temat obejrzanej wystawy, wysłuchanego koncertu, przeczytanego artykułu w prasie, tematu opracowanego na lekcji,
- napisać kartkę okolicznościową z życzeniami, telegram, kartkę z podróży, z wakacji itp.,
- [napisać notatkę na podstawie kilku źródeł informacji powiązanych ze sobą tematycznie, np.: na podstawie reprodukcji obrazu, życiorysu malarza i katalogu wystawy].

Przykładowe teksty do rozumienia ze słuchu i czytania

Хозяин Абрамцева

Кто из москвичей, проживавших в Москве в конце прошлого века, не знал Савву Ивановича Мамонтова, искреннего почитателя всех тех художников и артистов, кто по-настоящему любил искусство?

Увлечение искусством не раз приносило Мамонтову огорчения, не раз посмеивались над ним товарищи. Но Савва Иванович не мог иначе. Сам человек талантливый, певец, скульптор, драматург, музыкант, он всем интересовался горячо, по-настоящему.

Мамонтов собирал вокруг себя всех деятелей искусства, проживавших в то время в Москве. А в его имени Абрамцево жили и работали Репин, Суриков, Васнецов, Врубель. Наравне с художниками в доме тепло встречали музыкантов, певцов, актёров.

Даже домашние спектакли Мамонтовых, которые устраивались молодёжью этой семьи, были известны всей культурной Москве. Но Савве Ивановичу любительских представлений было мало. Он понимал, что его окружают таланты юные, сильные, которым необходим настоящий театр. Он мечтал о высокохудожественном театре.

И вот 9 января 1885 года в Москве открылась “Русская частная опера” Мамонтова.

По советам друзей Савва Иванович старался собрать у себя в театре русских певцов. Дирижёром Мамонтов пригласил только что окончившего консерваторию Рахманинова.

В 1895 году друзья Мамонтова сообщили новость, что в Петербурге появился новый бас – Фёдор Шаляпин. Вскоре и он стал постоянным гостем Абрамцева.

Знать себя

Прежде чем начать поиск работы, нужно провести поиск в себе. Что вы в действительности хотите делать? Иногда необходимо поставить себе ближайшую цель, которая по существу будет этапом на пути вашей конечной цели. Например, вы хотите работать аналитиком компьютерных систем, но у вас нет ещё достаточного опыта, поэтому вам, возможно, придётся для начала поработать программистом и постепенно двигаться дальше.

Вам следует учесть также ваши особые умения и способности. Совпадают ли они с вашей формальной подготовкой или это что-то такое, что вы воспитали в себе сами? Любите ли вы работать самостоятельно или вместе с другими? Предпочитаете ли вы быть самому себе хозяином? Какие у вас сильные и слабые стороны? Каких успехов вы добились? Очень важно иметь ясное представление о себе самом, чтобы вы умели “продать” себя.

Если вам нужна помощь в оценке своих возможностей, вы могли бы прослушать

специальный курс по выбору профессии, который можно найти в школе, университете или агентстве по трудоустройству.

Русская свадьба

Свадьба – одно из самых значительных событий в каждой семье и в жизни тех, кто вступает в брак. Один из ритуалов брачной церемонии – обручение, во время которого жених и невеста обмениваются кольцами. Венчание – это обещание быть верными до самой смерти. По православным обычаям венчания не проводятся во время постов и во дни некоторых праздников.

После венчания гости приглашались к празднично накрытому столу. Жених и невеста занимали почётные места, слева от жениха садились родители невесты, справа от невесты – родители жениха. Затем – почётные гости. Этот обычай сохранился и поныне.

По старинным традициям гостеприимства любой человек, вошедший в дом, должен быть угощён.

Интересно свадебное меню. Первыми подаются к столу икра и холодные закуски, малосольная, копчёная, фаршированная и заливная рыба. Затем ставятся салаты мясные и рыбные. За ними идут закуски из натурального мяса - ветчины, холодной телятины, паштета, блюда из яиц, сыр и масло.

Вслед за холодными подают горячие закуски, например, грибы в сметане, птицу, горячие бутерброды. В зимнее время к свадебному столу готовится горячий мясной или куриный бульон. Перед подачей основного блюда устраивается перерыв для танцев, игр и шуток. На десерт обычно подают свадебный пирог или "торт невесты".

Свадебный торт обычно разрезает невеста. Первый кусок жених кладёт на тарелочку невесте, а она – жениху, затем гостям. Кроме торта, фруктов, прохладительных напитков подают печенье, конфеты, мороженое, кофе, чай.

После праздничного застолья жених и невеста начинают танцы, затем жених танцует с тещей и со своей матерью, а невеста – со свекром, а после с отцом. В старину на свадьбах водили хоровод. Внутри него невеста с завязанными глазами подавала свой венок одной из девушек, жених подавал свой головной убор юноше, что предсказывало будущую свадьбу.

V. UWAGI O REALIZACJI PROGRAMU

Pracując z uczniami, którzy rozpoczynają naukę języka rosyjskiego w szkole średniej, warto zwrócić uwagę na właściwości wiekowe grupy. Młodzież w wieku 15–19 lat charakteryzuje znaczna dojrzałość intelektualna oraz wysoko rozwinięta percepcja refleksyjna. Język zaczyna być przyswajany świadomie poprzez poszukiwanie związków logicznych w jego strukturze. Świadomy staje się też stosunek do przyswajanych umiejętności. Narasta potrzeba rozumienia praktycznej i teoretycznej przydatności poznanej wiedzy.

Praktyka pedagogiczna wskazuje, że wyniki realizacji programu nauczania są uzależnione od stosowanych metod.

W celu osiągnięcia określonych w programie celów nauczania najlepiej jest zastosować elementy różnych metod już sprawdzonych w glottodydaktyce, dobierając je zależnie od rodzaju wyrabianej umiejętności językowej oraz potrzeb i możliwości percepcyjnych grupy. Wybrane metody powinny umożliwić właściwe rozwijanie kompetencji komunikacyjnej i wdrażanie uczniów do czynnego posługiwania się językiem w ramach poszczególnych sprawności.

Materiał gramatyczny został dobrany w sposób umożliwiający użycie przyswojonych środków języka (wyrazów, konstrukcji syntagmatycznych, zdaniowych), możliwych do zastosowania przy wyrażaniu konkretnej informacji w zakresie tematyki przewidzianej programem. Stąd zarówno w procesie dydaktycznym, jak i przy przygotowaniu oraz selekcji materiałów pomocniczych warto zwrócić uwagę, aby nauczanie struktur gramatycznych pozostawało w związku z potrzebami komunikacyjnymi. Oznacza to, że użycie pewnych jednostek leksykalnych i struktur gramatycznych będzie związane z zamierzeniem wyrażenia konkretnej treści. Wybór i użycie struktury gramatycznej pozostaje częścią umiejętności językowej. Tak więc nauczanie gramatyki służy jedynie umożliwieniu uczniom skutecznego porozumiewania się w języku rosyjskim, a nie osiągnięciu umiejętności wypowiedzi całkowicie poprawnej pod względem gramatycznym. Jak wiadomo bowiem, porozumiewanie się może być skuteczne nawet wówczas, gdy wypowiedź zawiera drobne **błędy językowe**.

Do tej pory nie udało się ustalić rodzajów błędów i proporcji elementów poprawnych i niepoprawnych w zdaniu, które całkowicie blokowałyby komunikację językową między nadawcą i odbiorcą. Założono, iż dokonując prób posługiwania się językiem obcym w celach komunikacyjnych, uczeń będzie popełniał błędy językowe. Błędy te są nieuniknione i stanowią integralny element uczenia się języka obcego. Wskazane jest, aby nauczyciel starał się poprawiać popełniane przez ucznia błędy w sposób nie zniechęcający do samodzielnej wypowiedzi. Natychmiastowego poprawienia przez nauczyciela wymaga błąd popełniony w czasie ćwiczeń wdrażających i utrwalających materiał językowy. Błędy popełnione w toku ćwiczeń rozwijających sprawności wskazane jest przytoczyć i poprawić po zakończeniu wypowiedzi. Natomiast błędy występujące podczas głośnego czytania można jedynie zasygnalizować (np.: akcent, końcówka, wymowa), umożliwiając przeprowadzenie korekcji samemu uczniowi. Takie postępowanie nauczyciela umożliwi zrozumienie popełnionego błędu, a jednocześnie nie naruszy organizacji tekstu i nie zmniejszy płynności wypowiedzi.

Niezbędne jest zapoznanie uczniów ze strategiami komunikacyjnymi, umożliwiającymi skuteczne porozumiewanie się mimo braków językowych. Do strategii tych należą:

- parafraza (zastąpienie brakującego wyrazu jego opisem),
- egzemplifikacja (podanie przykładu zamiast określenia),
- substytucja (zastąpienie synonimem, antonimem),
- generalizacja (zastąpienie brakującego wyrazu pojęciem ogólnym),
- restrukturyzacja (podjęcie na nowo myśli, próba jej przekształcenia).

Dla pierwszego etapu nauczania przewidziano wyrobienie u uczniów umiejętności prawidłowej **wymowy i intonacji**.

Wykształcenie fonii języka rosyjskiego nie powinno być oderwane od kształtowania pozostałych umiejętności językowych. Stąd wskazane jest oparcie pracy nad utwale-

niem i doskonaleniem nawyków w zakresie artykulacji, rytmiki i intonacji na nauce czytania. W procesie głośnego czytania poprzez zwrócenie szczególnej uwagi na poprawną łączną wymowę wyrazów, syntagm i zdań można wykształcić stereotypy słuchowo-artykulacyjne. Uczeń przyswaja wymowę poszczególnych dźwięków, ich połączeń, sylab. Uczy się zmieniać położenie narządów mowy, doskonalą ich ruchy, a jednocześnie ćwiczy struktury rytmiczne wyrazów i ich intonację. Nie należy jednak zapominać, że głównym celem czytającego jest zrozumienie czytanego tekstu. Dlatego też nauce czytania powinno w pierwszym rzędzie towarzyszyć kształtowanie rozumienia i wyodrębniania informacji zawartej w tekście.

Praca z tekstem obejmuje:

- ukierunkowanie uwagi uczniów na zagadnienia spójności tekstu, łączliwości zdań i gramatyki tekstu (budowa łańcuchowa: datum + novum 1 + datum (=novum 1) = novum 2 + ...),
  - nauczanie korzystania z językowych elementów spójnościowych w procesie czytania ze zrozumieniem,
  - nauczanie nadawania spójności własnym tekstom mówionym (rola wyrazów wtrąconych: значит, следовательно, итак, одним словом, стало быть, например itd.).
- Pracę nad omawianymi zagadnieniami lepiej jest rozpocząć od ćwiczeń recepcyjnych, a więc wymagających od ucznia jedynie zrozumienia tekstu i roli, jaką w jego organizacji odgrywają leksykalno-syntaktyczne środki spójności. Na przykład:
- określanie roli pełnionej w tekście przez podkreślone leksykalne środki spójności,
  - wyjaśnianie sposobu połączenia w grupę tematyczną podanych zdań,
  - odnajdywanie wyrazów łączących informację dodatkową z tekstem,
  - dzielenie tekstu na akapity,
  - odnajdywanie w tekście rzeczownika odpowiadającego podkreślonemu zaimkowi,
  - odnajdywanie w tekście wyrazów, do których odnoszą się podkreślone części informacji,
  - odnajdywanie zdania naruszającego wewnętrzną logikę tekstu,
  - wstawianie zdania w odpowiednie miejsce w tekście.

Drugą grupę stanowią ćwiczenia produkcyjne, które wymagają od ucznia zarówno zrozumienia tekstu i roli, jaką w jego organizacji odgrywają leksykalno-syntaktyczne środki spójności, jak i samodzielnego budowania spójnego tekstu przy użyciu zaproponowanych czy też dobranych samodzielnie środków leksykalnych. Wiążą się też one z koniecznością zastosowania w tekście prawidłowych form gramatycznych wyrazów, spełniających rolę wskaźników spójności wypowiedzi. Do ćwiczeń produkcyjnych zaliczyć można:

- uzupełnianie tekstu brakującymi przysłówkami, zaimkami,
- zastępowanie zbyt często występujących wyrazów synonimami,
- dołączenie do tekstu informacji,
- łączenie poszczególnych części tekstu,
- układanie tekstu z podanych zdań,
- redagowanie tekstu.

Samodzielna praca z tekstem możliwa jest jedynie wówczas, gdy uczeń umie **postulować się słownikiem**. W związku z tym proponuje się część czasu lekcyjnego przeznaczyć na wyrobienie tej umiejętności.

Stosowanie prostego ćwiczenia polegającego na wyszukiwaniu rosyjskich wyrazów i podawaniu ich polskich odpowiedników nie przynosi zazwyczaj oczekiwanych rezultatów, a uczniowie szybko się nudzą taką formą pracy. Dlatego warto wybrać ćwiczenia o atrakcyjniejszym, zabawowym charakterze. Na przykład:

- odnajdywanie i zapisywanie wyrazów rozpoczynających się na ostatnią literę poprzedniego wyrazu,
- tworzenie nowego wyrazu poprzez zmianę jednej litery,
- sporządzenie listy wyrazów na podstawie obrazka,
- ciągi skojarzeniowe,
- kategoryzowanie przedmiotów.

Zgodnie z głównym celem niniejszego programu, w pracy dydaktycznej należy dążyć

do kształtowania umiejętności praktycznego zastosowania materiału językowego. Przed nauczycielem staje więc między innymi zadanie nauczania stylu potocznego, ściśle związanego z ustną formą wypowiedzi. Realizacji tego zadania sprzyjać będzie skierowanie uwagi na **mowę dialogową**, dominującą w komunikacji ustnej.

W dialogach przeplatają się pytania i odpowiedzi, kontrpytania, powtórzenia, wypowiedzi narracyjne, wykrzykniki, prośby, polecenia, rozkazy oraz reakcje na nie ze strony partnera. Praca z dialogiem daje możliwość pokazania uczniom różnych rodzajów zdań. Stąd wskazane jest, aby na wszystkich etapach nauczania wplatać w ciąg różnorodnych ćwiczeń kształtujących sprawność mówienia właśnie ćwiczenia dialogowe.

Na początkowym etapie nauczania może to być, na przykład:

- układanie mikrodialogów opartych na konstrukcji: pytanie – odpowiedź i kontrpytanie tego samego typu – odpowiedź na kontrpytanie,
- układanie mikrodialogów złożonych z kilku replik o odmiennej strukturze (przydatnych nie tylko przy uzyskiwaniu informacji, ale i dla wyrażenia przyzwolenia, zgody, przekazania polecenia, propozycji itd.),
- łączenie opanowanych mikrodialogów w większe całości,
- włączanie do wcześniej opanowanych dialogów nowych replik i mikrodialogów,
- przeprowadzanie dialogów zgodnych z treścią opracowywanego tekstu,
- inscenizacje tekstów.

Na dalszych etapach nauczania:

- układanie dialogów na podstawie przedstawionego wzorca,
- układanie dialogów sytuacyjnych nie opartych na wzorcu,
- inscenizacja dialogowego fragmentu tekstu,
- układanie dialogów odnoszących się do sytuacji i wydarzeń przedstawionych w tekście w formie opisowej,
- przeprowadzanie wywiadów,
- układanie dialogów na podstawie obrazka,
- układanie dialogów do historyjki obrazkowej,
- układanie dialogów do filmu.

Naturalnych sytuacji do zaistnienia dialogów dostarcza sama lekcja, na której nauczyciel rozmawia z uczniami nie tylko na tematy bezpośrednio związane z realizowaną tematyką, ale również dotyczące problemów życia codziennego. Opanowanie przez uczniów **języka lekcyjnego** pozwala prowadzić komunikację lekcyjną wyłącznie w języku rosyjskim. Rozpoczynając i kończąc lekcję, ustalając czas na wykonanie określonej czynności, uzasadniając postawioną ocenę, przeprowadzając korektę błędów itd. nauczyciel używa specyficznych wyrażeń, które uczeń opanowuje w sposób stopniowy i systematyczny. Przy doborze zwrotów wskazane jest uwzględnić poziom językowy uczniów i stopień opanowania niezbędnych umiejętności (zadawanie pytań, wyrażanie własnego stanowiska itp.).

Rozwijanie sprawności receptywnych (rozumienia ze słuchu i czytania) może być prowadzone dodatkowo przez uczniów samodzielnie. Stąd wskazane jest, aby nauczyciel, poza tematami zaproponowanymi przez przedstawiony program, wprowadził **tematy dodatkowe**, opierając się na lekturze, audycjach radiowych i telewizyjnych.

Przy doborze takich tematów wydaje się konieczna ocena ich przydatności komunikacyjnej oraz:

- dostosowanie do wieku i zainteresowań uczniów,
- zgodność z planowanym kierunkiem studiów,
- atrakcyjność, pobudzająca motywację uczenia się języka,
- wartości poznawcze,
- ukierunkowanie zainteresowań intelektualnych,
- upodobania w zakresie rozrywki i spędzania wolnego czasu.

Poza zagadnieniami wyszczególnionymi w programie wskazane jest, aby nauczyciel omówił szereg problemów językowych, z którymi uczeń może się zetknąć w swojej działalności zawodowej.

Ważne jest, aby uczniowie poznali **ogólne zasady tłumaczenia** (m.in.: tłumaczenie dosłowne, zachowanie sensu wypowiedzi, nietłumaczenie imion i nazwisk) oraz włącza-

nia elementów języka rosyjskiego do tekstu polskiego. Na kilku przykładach można pokazać, w jakim wypadku wyraz rosyjski powinien zostać całkowicie spolszczony poprzez podporządkowanie polskim normom fonetycznym, morfologicznym i składniowym, a kiedy umieszczony w formie cytatu. W tym wypadku uciekamy się do transliteracji lub transkrypcji.

Pokazując techniki tłumaczeniowe, nauczyciel winien pamiętać, że język ojczysty jest traktowany przez uczniów jako stały punkt odniesienia. Język obcy może zostać przyswojony drogą beztłumaczeniową jedynie w kraju rodzimych użytkowników nauczanego języka. Natomiast w warunkach szkoły polskiej – starając się jak najdokładniej zrozumieć percypowane treści (w procesie recepcji) i wyrażając intencje mimo niedostatecznego zasobu środków językowych (w procesie produkcji) – uczeń ustawicznie ucieka się do języka polskiego.

Polecenia do wykonywanych w trakcie procesu lekcyjnego ćwiczeń mogą być, niezależnie od etapu nauczania, podawane po polsku lub po rosyjsku, jednak zawsze w taki sposób, aby nauczyciel nie miał wątpliwości, co stało się przyczyną popełnionego przez ucznia błędu: niezrozumienie polecenia, czy niedostateczne zrozumienie formy, funkcji, znaczenia faktu językowego.

VI. KONTROLA I OCENA OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW

Jak wiadomo, o poprawności przebiegu procesu edukacyjnego nauczyciel wnioskuje na podstawie reakcji poszczególnych uczniów na polecenia w języku obcym oraz ich zaangażowania w prace indywidualne i zespołowe. Jednym z istotnych warunków podnoszenia poziomu nauczania jest kontrola osiągnięć uczniów w zakresie poszczególnych sprawności, z uwzględnieniem wszystkich aspektów języka.

Kontrola pełni zarówno **funkcję diagnostyczną**, to znaczy pozwala nauczycielowi określić, które partie materiału nie zostały jeszcze opanowane przez poszczególnych uczniów lub całą klasę i wymagają dodatkowych ćwiczeń, a także **funkcję wychowawczą**, polegającą na wdrażaniu uczniów do systematycznej pracy.

Wymienione funkcje najlepiej widoczne są w trakcie **kontroli bieżącej**, mającej na celu przyzwyczajenie uczniów do rytmicznego wykonywania zadań oraz zorientowanie się, czy aktualnie opracowywany materiał został opanowany w stopniu umożliwiającym dalszą realizację programu. Najczęściej jest to **kontrola ustna**.

Kontrola okresowa, przeprowadzana jeden lub kilka razy w semestrze, ma na celu sprawdzenie opanowania całości materiału przerabianego w wybranym okresie. Najczęściej, chociaż nie zawsze, jest to **kontrola pisemna**, dokonywana za pomocą **testów nauczycielskich**, tj. testów opracowanych przez samego nauczyciela dla własnych potrzeb. Dzięki różnorodności zastosowanych technik, nauczyciel może nie tylko skonstruować test najlepiej odpowiadający potrzebom uczącego, ale też dobrany indywidualnie do możliwości każdego ucznia.

Niezbędne wydaje się, aby planując kontrolę nauczyciel poinformował uczniów:

- jakie umiejętności należy skontrolować,
- jaki materiał należy powtórzyć,
- jakie prace trzeba wykonać.

Wyrobienie sprawności w rozumieniu ze słuchu i czytaniu ze zrozumieniem w dużej mierze zależne jest od opanowania leksyki obcojęzycznej. Stąd testowanie wspomnianych sprawności warto jest rozpocząć od sprawdzenia **znajomości słownictwa**. Można w tym celu zastosować różnorodne techniki, w tym technikę:

- powtarzania zapamiętanych wyrazów (*Uważnie posłuchaj i powtórz wyrazy, które zapamiętałeś.*),
- wskazywania wyrazu nie pasującego do pozostałych (*Uważnie posłuchaj wyrazów. Jeden z nich nie pasuje do pozostałych. Powiedz, który: стол, шкаф, ковер, хлеб lub понедельник, среда, апрель, суббота.*),
- sytuacyjną, tj. wymagającą od ucznia nazwania wszystkich przedmiotów (osób), mających związek z zaprezentowaną sytuacją (*Wyjrzyj przez okno i powiedz, jakie widzisz przedmioty.*).

Rozumienie ze słuchu

Przeprowadzając kontrolę rozumienia ze słuchu, w zależności od etapu nauczania, warto stosować techniki dostosowane do umiejętności językowych uczniów.

We wstępnej fazie nauczania, proponuje się zastosowanie technik nie wymagających umiejętności czytania i pisania, na przykład technikę:

- dopasowywania ilustracji do usłyszanego tekstu (*Wysłuchaj dwa razy tekstu i powiedz, które z zaprezentowanych ilustracji odpowiadają jego treści.*),
- szeregowania ilustracji zgodnie z treścią usłyszanego tekstu (*Wysłuchaj dwa razy tekstu i ułóż ilustracje zgodnie z jego treścią.*),
- rysowania (dorysowywania) ilustracji (*Posłuchaj dwa razy tekstu i dorysuj na ilustracji brakujące szczegóły.*),
- obserwacji reakcji uczniów (np. śmiech),
- potwierdzenia lub zaprzeczenia wypowiedzi nauczyciela (*Posłuchaj zdań i potwierdź lub zaprzecz podanej informacji: Самый большой город России – это Санкт-Петербург. Золото дороже серебра. Осенью дожди идут чаще, чем летом.*).

Po opanowaniu przez uczniów umiejętności czytania i pisania można wykorzystać:

- technikę zaznaczania na liście elementów występujących w tekście (*Otrzymałeś listę wyrazów. Posłuchaj tekstu i zaznacz na liście elementy w nim występujące.*),
  - technikę uzupełniania tekstu z lukami (*Przeczytaj tekst. Zamiast kropek wstaw brakujące wyrazy.*
Я встаю рано ..... , делаю ..... и умываюсь. Потом я ..... и после завтрака иду на работу. Моя ..... близко, и я иду туда ..... .
Я работаю на ..... . Мой друг тоже ..... на заводе. Мы ..... .
Потом мы ..... в ресторане. После работы я иду ..... . Дома я ужинаю.
После ужина я ..... газеты или ..... телевизор. Потом я ..... в парке и ..... спать).
  - technikę antycypacji, polegającą na samodzielnym kończeniu zdań w tekście na podstawie wcześniej usłyszanego fragmentu (*Przeczytaj tekst "Русская чайная машина" /s. 20/ i dokończ zdania:*
    1. Русская чайная машина - так называли иностранцы .....
    2. Самоварной столицей считается .....
    3. Самовары делали в форме .....
    4. Внешний вид самовара менялся в зависимости от .....
    5. Самовары стали символом .....
- a także techniki sprawdzające zrozumienie całości tekstu, takie jak:
- prawda – fałsz (*Wysłuchaj tekstu "Хозяин Абрамцева" /s. 22/ i powiedz, czy prawdziwe są następujące informacje:*
    1. Савва Иванович Мамонтов увлекался прежде всего охотой.
    2. У Мамонтова в Абрамцеве гостили самые известные деятели искусства.
    3. Молодёжь этой семьи не интересовалась театром.
    4. Дирижёром в частной опере Мамонтова был Шаляпин, а певцом Рахманинов.
  - pytania i odpowiedzi (*Wysłuchaj tekstu "Школа Тамары" /s. 18/ i odpowiedz на pytania:*
    1. В какой школе учится Тамара?
    2. На какой улице находится её школа?
    3. На чём она ездит в школу, а на чём другие ученики?
    4. Что находится в классе Тамары?
    5. Какой её любимый предмет?
    6. В каких кружках занимаются её друзья?
  - opowiadanie, streszczenie (do zastosowania szczególnie podczas realizacji 3. etapu nauczania).

Czytanie ze zrozumieniem

- W celu skontrolowania efektów nauczania tej sprawności można posłużyć się technikami:
- głównej myśli, budując 1-2 zdania przy wykorzystaniu kluczowych wyrazów lub wybierając z tekstu najważniejsze zdania (*Przeczytaj tekst i utóż z podkreślonymi wyrazami po dwa zdania odnoszące się do jego treści*),
  - informacji szczegółowej, czyli wybrania z tekstu konkretnej informacji (*Przeczytaj tekst "Биг Мак в России" /s. 21/ i powiedz: Как "Макдоналдс" участвует в жизни России?*),
  - notowania (*Przeczytaj текст и кратко занотуй его текст.*),
  - pytań i odpowiedzi (*Przeczyтай текст "Актёр на неглавные роли" /s. 20/ и ответь на вопросы:*
    1. Кто по профессии Владимир Фёдоров?
    2. Какие роли он исполняет в кино и почему?
    3. Чем он увлекался в молодости?
    4. Куда он решил поступить после окончания средней школы, и какие у него были трудности?
    5. Когда он начал сниматься в кино?
    6. В каких фильмах снимался этот "актёр на небольшие роли"?
  - uzupełniania zdań na podstawie treści przeczytanego tekstu (*Przeczyтай текст "Семья Тамары" /s. 18/ и заполни поданные ниже предложения:*
Мою подругу из Москвы ..... Тамара. Её ..... Комарова. Она живёт в центре города ..... Арбат, дом 35 квартира 12. Ей 16 лет. Она ..... средней школы.

Тамара ..... чтением. Её семья небольшая. У неё мама, папа, брат и сестра. Маму Тамары зовут Елена. Ей 42 ..... . Она врач и работает в ..... Мама увлекается ..... Папу Тамары зовут Андрей. Ему 45 лет. Он ..... и работает ..... Он любит заниматься ..... . Брат Павел - студент. Ему 21 ..... Он ..... в университете и будет химиком. Он увлекается туризмом и в ..... ходит по горам. .... Тамары зовут Вера. Она ещё маленькая и ..... в детсад. Вера любит ..... в куклы и ..... сказки. .... все работают и учатся, а встречаются ..... за ужином. Бабушка и дедушка семьи Комаровых живут ... . на западе России. Летом Комаровы ездят на ..... или в ..... Зимние каникулы дети проводят дома. Тогда они ..... на коньках, ходят в театр, в кино и на концерты,

– wielokrotnego wyboru prawidłowego zakończenia zdania (*Прeczyтай текст „Русская свадьба” /s. 23/ i na jego podstawie wybierz prawidłowe zakończenie podanych niżej zdań:*

1. Венчание – это:
  - церемония, во время которой жених и невеста обмениваются кольцами,
  - обещание быть верными до самой смерти,
  - церемония, которая проводится только во время постов.
2. Свадебный торт обычно разрезает:
  - невеста,
  - жених,
  - мать невесты.
3. После праздничного застолья жених и невеста:
  - уезжают в путешествие,
  - смотрят подарки,
  - начинают танцы.

Warto podkreślić, że sprawdzając umiejętność czytania ze zrozumieniem odwołujemy się do pozostałych sprawności językowych. Możemy więc wykorzystać wtedy większość zaprezentowanych wcześniej technik kontroli rozumienia ze słuchu.

Мówienie

Wyrobienie sprawności w mówieniu możliwe staje się po nauczaniu **prawidłowej artykulacji**. W kształtowaniu poprawnej wymowy głosek przydatne mogą okazać się niżej podane techniki:

- technika rozróżniania wyrazów różniących się jednym dźwiękiem, np.: *стол – стул, угол – уголь* (do zastosowania we wstępnej fazie nauczania),
- technika liczenia powtórzeń tego samego wyrazu usłyszanego w ciągu podobnych wyrazów (*Posłuchaj wyrazów i powiedz, ile razy został powtórzony wyraz...*),
- technika dopasowywania usłyszanego wyrazu do napisanego (*Otrzymałeś kartki z napisanymi wyrazami. Posłuchaj wyrazów. Jeśli znajdziesz kartkę z wypowiedzianym wyrazem, to pokaż ją.*),
- technika dopasowywania obrazka do usłyszanego wyrazu (*Otrzymałeś kartki z obrazkami. Posłuchaj wyrazów. Jeśli znajdziesz kartkę z obrazkiem odpowiadającym wypowiedzanemu wyrazowi, to pokaż ją.*),
- technika zaznaczania akcentu w tekście stanowiącym zapis nagrania (*Posłuchaj nagrania. Zaznacz akcenty w tekście.*).

Podczas kontroli sprawności w mówieniu można zastosować techniki dobrane w zależności od bodźca wywołującego wypowiedź. Na przykład:

- a) gdy wypowiedź prowokują bodźce wzrokowe:
  - technika odgadywania treści ilustracji na podstawie pytań zadawanych przez uczniów, którzy nie widzą ilustracji, grupie, która ją ogląda (*Twoi koledzy oglądają ilustrację. Zadaj im pytania, a na podstawie odpowiedzi określ treść ilustracji.*),
  - technika wyszukiwania różnic i ich opisu (*Obejrzyj ilustracje. Powiedz, czym się różnią.*) lub wyszukiwania różnic na podstawie dialogu (*Kolega otrzymał ilustrację różniącą się od twojej tylko pewnymi szczegółami. Zadawaj mu pytania i na podstawie odpowiedzi powiedz, czym różnią się te ilustracje.*),

- technika pytań do ilustracji (nauczyciel zadaje pytania do ilustracji, prowokujące wypowiedź ucznia),
- technika zmiany ilustracji na komiks, czyli występowania w roli bohaterów ilustracji (*Dorysuj "chmurkę komiksovą" z odpowiednim tekstem dla każdej osoby na ilustracji.*);
- b) gdy wypowiedź prowokują słowa:
  - technika pytań i odpowiedzi (nauczyciel zadaje serię pytań szczegółowych; odpowiedzi ucznia składają się na pełną prezentację danej sprawy),
  - technika opisu sytuacji (*Chcesz na chwilę wyjść z klasy. Co powiesz?*),
  - technika streszczenia (do zastosowania na 2. i 3. etapie nauczania) np.:
    - a) streszczenie z punktu widzenia różnych bohaterów (*Jesteś Misza. Opowiedz, co ci się przydarzyło.*),
    - b) streszczenie z punktu widzenia różnych przedmiotów, występujących w tekście (*Jesteś lustrem w pokoju, w którym rozgrywa się akcja opowiadania. Opowiedz, co się stało.*),
- technika wypowiedzi na podstawie dokumentów autentycznych, tzn. rozkładów jazdy, jadłospisów, ogłoszeń, reklamówek, biletów komunikacyjnych itd. (*Na podstawie otrzymanego rozkładu jazdy, zapowiedz pociągi odjeżdżające w kierunku zachodnim.*);
- c) gdy bodźcem staje się dźwięk:
  - technika rozpoznawania dźwięków, polegająca na opisie sytuacji dostosowanej do usłyszanego dźwięku (*Aleksander słyszy ten sam dźwięk, co ty. Co on robi? np.: dzwoni budzik, otwierają się drzwi, ostro hamuje samochód*),
  - technika nagrań tekstowych, polegająca na połączeniu zaprezentowanego nagrania z wypowiedzią (w tekście odtwarzanego nagrania wyciszamy wypowiedź jednego z rozmówców; uczeń odtwarza tę wypowiedź).

Pisanie

Wyrobienie sprawności w pisaniu wymaga **opanowania pisowni** wyrazów, którą na początkowym etapie można testować:

- techniką transformacji tekstu drukowanego na pisany,
  - techniką podpisywania ilustracji,
  - techniką zapisu jak największej liczby nazw przedmiotów na określonej literę,
  - techniką węża literowego (każdy następny wyraz rozpoczyna się od ostatniej litery poprzedniego wyrazu),
  - techniką dyktanda cząstkowego, czyli uzupełniania przez uczniów fragmentów tekstu.
- Sprawność w pisaniu** proponuje się testować technikami:
- pisania tekstu równoległego, tzn. wprowadzania określonych zmian do tekstu zaprezentowanego (*Zmień tekst na kartce pocztowej przysłanej z podróży tak, aby zostały zawarte informacje dotyczące twoich wakacji.*),
  - dopisywania zakończenia tekstu (*Dopisz do tekstu zakończenie zgodne z jego początkiem.*),
  - zmiany zakończenia tekstu (*Zmień zakończenie tekstu.*),
  - pisania listów, np.: odpowiedzi na ogłoszenia prasowe, listy pisane w imieniu bohaterów tekstu (*Napisz do kolegi zaproszenie na imieniny. Podaj informację, jak może do ciebie dojechać.*),
  - sporządzenia notatki na podstawie jednego lub kilku tekstów,
  - wypracowania.

Warto podkreślić, że wszystkie zaproponowane techniki testowania osiągnięć uczniów mogą być wykorzystywane jako techniki rozwijania poszczególnych sprawności i elementów języka. Jednak dokonując kontroli, nauczyciel jest zobowiązany do **oceny osiągnięć** ucznia. Ocena powinna być jawna, zawsze uzasadniona i obiektywna. Jak powszechnie wiadomo, bardzo źle na ogólną atmosferę w klasie wpływa inne traktowanie uczniów dobrych, którzy często dzięki dodatkowym lekcjom czy wyjazdom zagranicznym, a nie dzięki własnej pracowitości i systematycznej pracy, osiągają lepsze wyniki. Dlatego też należy pamiętać o promowaniu wkładu pracy włożonej przez ucznia względem osiągniętych efektów językowych oraz indywidualizacji wymagań.

Nauczycieli i metodyków uprzejmie prosimy o nadsyłanie uwag i komentarzy na temat programu. Nasz adres:

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
dr Jadwiga Stankiewicz
Plac Dąbrowskiego 8, 00-950 Warszawa

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
Warszawa 1996

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne

Warszawa 1996

Wydanie pierwsze

Zam. 1039

Druk i oprawa: P.W. „Tolek” Drukarnia im. K. Miarki
Mikołów, ul. Żwirki i Wigury 1

ISBN 83-02-06490-4

PEDAGOGICZNA BIBLIOTEKA
WOJEWÓDZKA W CHEŁMIE

CZYTELNIA

371.2(073)

252

Program opracowany na zlecenie
Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych

Z programem tym zgodne są następujące tytuły :

- podręczniki obecnie w przygotowaniu :

DĄBROWSKA H., ZYBERT M. – Встреча 1. Podręcznik języka rosyjskiego dla rozpoczynających naukę w szkole średniej.

DĄBROWSKA H., ZYBERT M. – Встреча 1. Zeszyt ćwiczeń.

W przygotowaniu są dalsze części kursu.

- publikacje pomocnicze :

DZIEWANOWSKA D. – Ćwiczenia z akcentuacji rosyjskiej. Część I – Czasownik.

DZIEWANOWSKA D. – Ćwiczenia z akcentuacji rosyjskiej. Część II – Rzeczownik.

DZIEWANOWSKA D. – Ćwiczenia z akcentuacji rosyjskiej. Część III – Przymiotnik, liczebnik, zaimek.

HENZEL J., SZĘDZIELORZ E. – Wymowa i intonacja rosyjska.